

Dorota Ławniczak, Magdalena Marszałkowska, Beata
Mierzejewska, Danuta Polczyk, Lidia Zeller

**STANDARD SPECJALISTYCZNEGO PORADNICTWA
RODZINNEGO, DLA RODZINY
Z DZIEĆMI**

Spis treści

Wstęp	3
1. Nazwa usługi.....	6
2. Definicja specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi.....	6
3. Cele usługi, z uwzględnieniem problemów rodzin z dziećmi	7
3.1. Problemy rodzin z dziećmi rozwiązywane w ramach poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi	7
3.2. Cel główny.....	9
3.3. Cele szczegółowe	9
4. Zakres podmiotowy i przestrzenny	11
4.1. Zakres podmiotowy	11
4.2. Zakres przestrzenny	12
5. Zakres rzeczowy usługi.....	12
5.1 Typy specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi	12
5.1.1 Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi – typu prawnego	13
5.1.2 Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi – typu psychologicznego	14
5.1.3. Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi - typu pedagogicznego	15
5.2 Formy realizacji usługi w postaci specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi	17
5.3. Czynności poradnicze-struktura etapów procesu pomagania	17
5.3.1. Czynności bezpośrednio związane z realizacją usługi	18
5.3.2. Czynności pośrednie związane z realizacją usługi	21
5.4 Powinności usługobiorcy	22
5.5. Narzędzia usługi	22
6. Warunki spełnienia usługi	23
6.1. Warunki materialne	23
6.2. Wsparcie usługodawców	24
6.3. Kwalifikacje i umiejętności usługodawcy	24
7. Monitoring i ewaluacja.....	26
7.1 Monitoring.....	26
7.2 Ewaluacja	27
8. Typowe problemy usługi.....	31
9. Zakończenie	32
Załącznik.....	33

Wstęp

Dobrze funkcjonująca rodzina daje jednostkom poczucie bezpieczeństwa, jest ich zapleczem w pokonywaniu przeszkód życiowych i wzmacnia ich rozwój. Jednak można śmiało wysunąć tezę, że nie ma rodziny, która nie przechodziłaby przez mniejsze lub większe kryzysy. Obowiązująca ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity: Dz. U. 2009 nr 175 poz. 1362 z późn. zm.) wskazuje w takim wypadku na możliwość wsparcia rodziny z dziećmi świadczeniem w formie specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego.

W pracy z rodzinami z dziećmi szczególnego charakteru nabiera treść art. 46 ust. 4: „Poradnictwo rodzinne obejmuje szeroko rozumiane problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy wychowawcze w rodzinach naturalnych i zastępczych oraz problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną”.

Cytowany artykuł zgodnie z nowelizacją ustawy o pomocy społecznej, która weszła w życie od 1 stycznia 2012 r. otrzymał brzmienie: „Poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną”¹.

Powyższe zapisy nie precyzują pojęcia specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, które dla niniejszego opracowania będzie obejmować działania w zakresie:

- poradnictwa psychologicznego, obejmującego relacje rodzinne, komunikację wewnątrzrodzinną, role w rodzinie, wartości rodziny i jej poszczególnych członków;
- poradnictwa pedagogicznego, obejmującego wzmocnienie kompetencji rodzicielskich, poprawę relacji rodzic–dziecko, wspomaganie rozwoju dziecka;
- poradnictwa prawnego, w szczególności z obszaru prawa rodzinnego i opiekuńczego; a także
- działania, które zmierzają do zażegnania problemów, których źródło tkwi w sposobie funkcjonowania rodziny oraz rodzaju więzi rodzinnych.

Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi winno być realizowane zgodnie z podstawowymi zasadami, które zapewniają klientowi fundamentalne poczucie bezpieczeństwa emocjonalnego. Do zasad tych zaliczyć należy:

- 1) **Poufność** – konsultacje prowadzone są w warunkach i na zasadach pełnej poufności, a dokumentacja powstała w wyniku świadczenia poradnictwa jest przechowywana w sposób uniemożliwiający dostęp osób niepowołanych. Jednocześnie klient musi być poinformowany

---

¹ Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, art. 218, pkt 13 (Dz. U. z 2011 r., nr 149, poz. 887 z późn. zm.).

- o ograniczeniu zasady poufności w przypadku konieczności przekazania informacji o prowadzonej sprawie uprawnionym organom (prokuratura, sąd, policja);
- 2) **Profesjonalizm** – konsultacje prowadzą specjaliści, osoby kompetentne, o odpowiednich kwalifikacjach i umiejętnościach pozwalających na rzetelną i wyczerpującą pracę nad konkretnym zagadnieniem z uwzględnieniem możliwości percepcyjnych klienta;
  - 3) **Etyka** – u podstaw poradnictwa leży pełne poszanowanie klienta, jego godności i autonomii, niezależnie od wartości czy metodologii stosowanej przez profesjonalistę; w trakcie współpracy nad poszukiwaniem możliwie najlepszych rozwiązań problemu, prowadzący poradnictwo uwzględnia niezależność klienta i jego prawo do podejmowania suwerennych decyzji;
  - 4) **Nieponoszenie kosztów** – klient otrzymuje usługę, bez względu na jego dochód i status materialny, bez konieczności ponoszenia jakichkolwiek opłat, np. administracyjnych, itp.;
  - 5) **Dostępność** – każdemu klientowi zgłaszającemu chęć skorzystania z poradnictwa udzielane jest ono w możliwie najkrótszym terminie, a w przypadku kryzysu zagrażającego zdrowiu lub życiu – w trybie interwencyjnym.

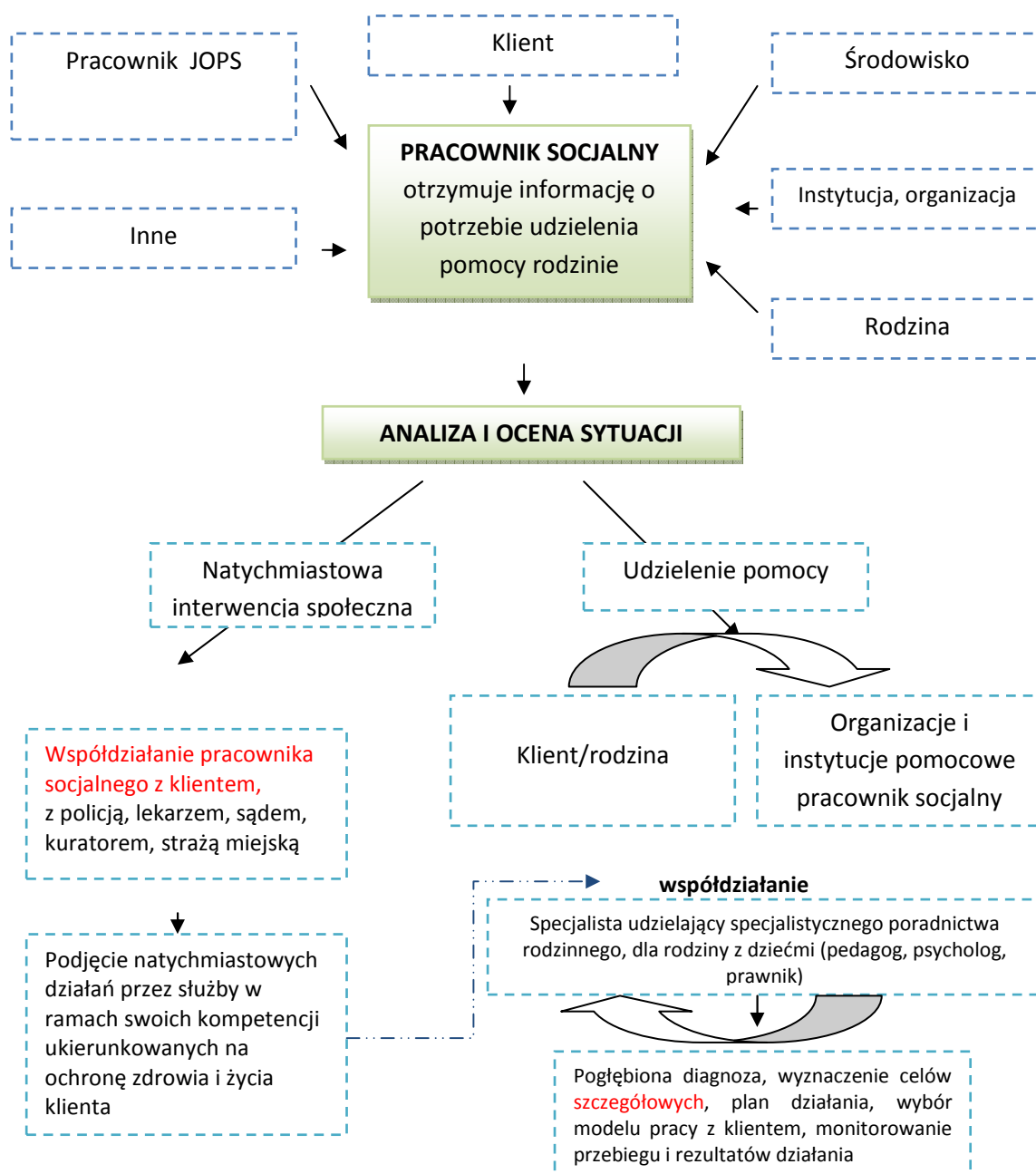
Biorąc pod uwagę przede wszystkim dobro dzieci, należy udzielić takiego wsparcia dorosłym członkom rodziny, aby najmłodszym stworzyć możliwość dorastania w atmosferze zrozumienia, życzliwości i spokoju, aby w każdej z rodzin opiekunowie potrafili aktywizować dziecko, reagować na jego problemy, akceptować dzieci i aktywizować je do jak największego rozwoju: fizycznego, intelektualnego i społecznego. Prowadzić działania tak aby dziecko miało możliwość wychowania się w rodzinie z poszanowaniem jego godności, dóbr i potrzeb.

Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi, nie może być działalnością wyizolowaną, ponieważ wpisuje się w pewien kontekst sytuacyjny rodziny z dziećmi. Występujące niejednokrotnie skorelowanie trudności bytowych i pozamaterialnych, implikuje kompleksowe podejście do sytuacji rodziny z dziećmi. Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi, powinno uwzględniać interdyscyplinarne działania wszystkich specjalistów: pedagoga; psychologa; prawnika, w zależności od potrzeb rodziny.

Takie podejście obrazuje poniższy schemat przebiegu procesu wsparcia od momentu otrzymania przez pracownika socjalnego informacji o konieczności udzielenia pomocy oraz usytuowanie w tym procesie specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi.

Istotą tego procesu jest przede wszystkim udzielenie satysfakcjonującego wsparcia rodzinie poprzez wykorzystanie wszelkich możliwych zasobów osobowo-organizacyjnych, a także współdziałanie podmiotów w ramach udzielania pomocy.

Schemat 1: Proces udzielania specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Poradnictwo specjalistyczne w Polsce*, M. Jasnoch, Warszawa 2011, s. 7 (ekspertyza opracowana w ramach Projektu 1.18 „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego).

Elementami w schemacie, na które należy zwrócić szczególną uwagę są wzajemne powiązania wszystkich osób i instytucji pomocowych działających w określonym środowisku na rzecz rodziny z dziećmi wymagającej wsparcia. Najczęściej cały proces rozpoczyna się w momencie otrzymania informacji przez pracownika socjalnego o potrzebie wsparcia rodziny czy osoby. Dokonuje on wstępnej analizy sytuacji i kieruje we właściwym trybie do specjalisty. Rolą specjalisty udzielającego specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, jest dokonanie pogłębionej diagnozy, ustalenie planu działania, a także określenie metod i form pomocy. Specjalista (psycholog, pedagog, prawnik) sporządza dokumentację w formie notatek z każdego spotkania i informuje wszystkie osoby zaangażowane w pomoc o dalszym toku postępowania. Wszelkie działania ustalane są wspólnie z klientem i podejmowane za jego zgodą².

1. Nazwa usługi

Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi.

2. Definicja specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi

Opracowując standard specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, który jest ukierunkowany na pomoc rodzinom z dziećmi, przyjęto następującą definicję usługi: specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi, to usługa:

- polegająca na świadczeniu pomocy psychologicznej, pedagogicznej i prawnej;
- udzielana w szczególności rodzinom z dziećmi;
- jej zakres wynika z pogłębionej diagnozy.

Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi obejmuje:

- diagnozowanie problemów rodzin, ich zasobów i barier poprzez indywidualny kontakt, spotkania grupowe i rodzinne;
- udzielanie wsparcia, porady/pomocy psychologicznej, pedagogicznej i prawnej.

---

² *Poradnictwo specjalistyczne w Polsce*, M. Jasnoch, Warszawa 2011, s. 7 (ekspertyza opracowana w ramach Projektu 1.18 „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego).

Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi, może być rozpatrywane w dwóch aspektach:

- jako instytucjonalny system o określonej strukturze organizacyjnej (np. poradnia rodzinna);
- jako specyficzne czynności podejmowane przez specjalistów pomagających rodzinom z dziećmi przeżywać problemy.

Wykonywane jest w siedzibie specjalistów (np. psycholog w MOPS) oraz w miejscu zamieszkania rodziny z dziećmi.

Istotą porady/pomocy jest to, aby przez kontakt osobowy i rozmowę potrzebujący mógł odzyskać lub uzyskać możliwość samodzielnego rozwiązywania problemu, podjęcia właściwych decyzji, wprowadzenia ich w czyn, korygowania i unikania błędów.

W wypadku rodzin z dziećmi korzystających ze specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, w ramach pomocy społecznej, złożoność problemów w większości spraw powoduje konieczność rozpoczęcia procesu pomocy, a nie jednorazowej porady.

3. Cele usługi, z uwzględnieniem problemów rodzin z dziećmi

W podrozdziale opisane zostały problemy rodzin z dziećmi, które mogą zostać rozwiązane poprzez skorzystanie z usługi specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodzin z dziećmi, a także cele usługi, które wiążą się z rozwiązaniem problemów.

3.1. Problemy rodzin z dziećmi rozwiązywane w ramach poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi

Najczęściej występującymi problemami rodzin z dziećmi będącymi przedmiotem oddziaływania specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi jest bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, która często łączy się z innymi dysfunkcjami, które opisane zostały poniżej.

Ze specjalistycznym poradnictwem rodzinnym, dla rodziny z dziećmi wiążą się dwa rodzaje problemów:

1. Problemy dotyczące zewnętrznych stosunków grupy rodzinnej, jej konfliktów z instytucjami i środowiskiem zamieszkania (w takich sytuacjach porady dotyczą spraw związanych

z konfliktami sąsiedzkimi, z obowiązkami rodzinnymi, szkołą, problemami mieszkaniowymi), spowodowane między innymi:

- brakiem umiejętności komunikacji interpersonalnej;
- funkcjonowaniem w rodzinie osoby uzależnionej od alkoholu/ środków odurzających/ substancji psychotropowych/ leków;
- brakiem potrzeby/wzorców monitorowania sytuacji szkolnej dzieci;
- brakiem umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych, konfliktowych;
- brakiem umiejętności radzenia sobie z odrzuceniem lub agresją otoczenia zwłaszcza przez dzieci;
- brakiem umiejętności radzenia sobie z agresją własną;
- brakiem wiedzy na temat instytucji pomocowych i innych instytucji z dziedziny zdrowia i wychowania;
- brakiem znajomości lub umiejętności stosowania prawa w rozwiązywaniu sytuacji trudnych/problemowych związanych z zewnętrznymi stosunkami rodziny.

2. Problemy związane ze stosunkami wewnątrzrodzinnymi, tj.:

a) związane z relacjami małżeńskimi i partnerskimi rodziców lub opiekunów dziecka:

- brakiem właściwej komunikacji z partnerem;
- konfliktami małżeńskimi;
- niedojrzałością emocjonalną osób dorosłych;
- zaburzeniami osobowości i niezdiagnozowaną chorobą psychiczną;
- przemocą w rodzinie;
- brakiem wiedzy na temat uzależnień i sposobów postępowania z osobą uzależnioną od alkoholu/ środków odurzających/ substancji psychotropowych/ leków;
- brakiem wiedzy związanej z regulacją poczuć.

b) obejmujące poznawanie i korygowanie relacji w układzie partnerskim w zakresie ról rodzicielskich, wspomaganie prawidłowego rozwoju wychowania dzieci. Mogą tu występować problemy związane z:

- zaburzoną komunikacją (brak jasnych i czytelnych komunikatów dostosowanych do wieku i poziomu intelektualnego członków rodziny, jednostronne wydawanie poleceń, agresywne i głośne rozmowy);
- brakiem wzorców (dziedziczenie negatywnego stylu życia, brak pozytywnych przykładów, trudności adaptacyjne, problemy w kontaktach z ludźmi);
- brakiem autorytetów (niedojrzałością emocjonalną rodziców - „dziecko rządzi w rodzinie”);
- brakiem właściwych metod wychowawczych (brak lub niewłaściwy system nagród i kar, brak konsekwencji w postępowaniu rodziców, brak prawidłowej stymulacji);

- brakiem zainteresowania problemami i potrzebami rozwojowymi dziecka (brak dbałości o zdrowie, rozwój emocjonalny i intelektualny, brak umiejętności i potrzeby wspólnego spędzania czasu z dzieckiem, organizacji czasu wolnego dziecku);
  - sytuacji w której znajduje się rodzina, które zwiększają prawdopodobieństwo wystąpienia problemów w zakresie opieki i wychowania (np. rodziny rozbite, rodziny łączone <przez wielokrotne zawieranie związków małżeńskich przez rodziców, itp.>, młode rodzicielstwo, samotne rodzicielstwo);
- c) brakiem znajomości lub umiejętności stosowania prawa w rozwiązywaniu sytuacji trudnych/problemowych związanych z wewnętrznymi stosunkami rodziny.

3.2. Cel główny

Celem głównym usługi w postaci specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, jest poprawa jakości życia rodzinnego oraz relacji w rodzinach osób zwracających się o pomoc w związku z problemami wyżej wymienionymi problemami.

3.3. Cele szczegółowe

Celami szczegółowymi specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi są:

1. Poprawa funkcjonowania społecznego rodziny z dziećmi w jej środowisku zamieszkania poprzez:
  - nabycie umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej;
  - nabycie umiejętności korzystania z zasobów i infrastruktury środowiska lokalnego, np. ze wsparcia innych specjalistów (np. przy występowaniu długotrwałej choroby członka rodziny współpraca z: rehabilitantem, lekarzem specjalistą); współpraca ze szkołą dziecka i innymi instytucjami wspierającymi rodzinę z dziećmi (np. w zakresie problemów opiekuńczo-wychowawczych współpraca z pedagogiem w szkole lub z poradnią psychologiczno-pedagogiczną);
  - świadome korzystanie z zasobów i infrastruktury środowiska lokalnego;
  - podniesienie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych, konfliktowych;
  - wzmocnienie umiejętności afiliowania (włączania) przez środowisko osób w rodzinie zagrożonych wykluczeniem (np. rodzina z problemem utraty statusu społecznego, utraty pracy, bądź innego kryzysu);

- podniesienie znajomości lub umiejętności stosowania prawa w rozwiązywaniu sytuacji trudnych/problemowych związanych z zewnętrznymi stosunkami rodziny.
2. Poprawa stosunków wewnątrzrodzinnych (relacji i umiejętności prospołecznych w układach małżeńskich i rodzinnych) poprzez:
- wzmocnienie umiejętności właściwej komunikacji w rodzinie (umiejętność komunikowania się zgodnie z rolą w rodzinie, np. komunikacja między rodzicami, komunikacja w relacji rodzic – dziecko);
  - podniesienie umiejętności z zakresie rozwiązywania konfliktów małżeńskich i rodzinnych (umiejętność ujawniania problemów pomiędzy stronami konfliktu, umiejętność wypracowywania zgody pomiędzy stronami konfliktu);
  - uzyskanie zgody i wspólnoty celów członków rodziny, jako efekt mediacji rodzinnych (w szczególnie trudnych sytuacjach, np. kto będzie sprawował opiekę w sytuacji separacji rodziców);
  - wzmocnienie umiejętności radzenia sobie z problemem uzależnienia od alkoholu/ środków odurzających/ substancji psychotropowych/ leków (np. korzystanie z grup samopomocowych, terapii uzależnień, zachowanie trzeźwości) i współuzależnienia w rodzinie (np. korzystanie z grup samopomocowych, terapii uzależnień, umiejętność właściwego reagowania na stany nietrzeźwości osoby uzależnionej);
  - wzrost umiejętności w zakresie radzenia sobie z przemocą w rodzinie (np. umiejętność reagowania w sytuacji wystąpienia przemocy w rodzinie, korzystanie ze specjalistycznego wsparcia lub terapii);
  - zwiększenie poczucia satysfakcji z pełnienia roli rodzica (zadowolenie z podejmowania obowiązków rodzicielskich);
  - zwiększenia zainteresowania problemami i potrzebami rozwojowymi dziecka (umiejętność rodziców w zakresie kształtowania zachowań dzieci oraz wspierania ich w rozwoju);
  - przewyciężania problemów opiekuńczo-wychowawczych wynikających z sytuacji rodziny, która naraża ją na wystąpienie tego typu problemów (np. tzw.: rodziny rozbite, rodziny łączone <zmiana parterów życiowych przez rodziców, itp.>, młodociane rodzicielstwo, samotne rodzicielstwo);
  - zwiększenie umiejętność świadomego zaplanowania dzietności rodziny, oraz świadomego rozeznania możliwości emocjonalnych, ekonomicznych i wychowawczych w zakresie przyjęcia dalszego potomstwa;
  - podniesienie znajomości lub umiejętności stosowania prawa w rozwiązywaniu sytuacji trudnych/problemowych związanych z wewnętrznymi stosunkami rodziny.

O realizacji celów specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi będzie świadczyło wystąpienie wskaźników realizacji celów, np.:

- prawidłowe relacje małżeńskie/rodzicielskie/rodzinne/środowiskowe;
- samodzielne wykonywanie obowiązków związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego;
- podejmowanie działań przez członków rodziny na rzecz rozwiązania problemów związanych z funkcjonowaniem rodziny;
- poprawa funkcjonowania członka rodziny/ rodziny w strukturze wewnątrzrodzinnej oraz w środowisku.

4. Zakres podmiotowy i przestrzenny

4.1. Zakres podmiotowy

Usługa specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, kierowana jest do:

- 1.** Rodziny z dziećmi z problemami opiekuńczo-wychowawczymi;
- 2.** Rodziny z dziećmi z problemami wynikającymi z obecności osób wymagających wzmożonej opieki ze względu na stan zdrowia, w tym³:
  - a) rodziny z dziećmi w których są osoby z zaburzeniami nerwicowymi bierne lub bezradne społecznie;
  - b) rodziny z dziećmi, w których występuje problem uzależnienia członków rodziny od alkoholu/ środków odurzających/ substancji psychotropowych/ leków;
- 3.** Rodziny z dziećmi, w których występuje problem przemocy w rodzinie;
- 4.** Rodziny z dziećmi wieloprotymowe.

---

³ Problemy w funkcjonowaniu rodziny są często spowodowane niepełnosprawnością członka rodziny. Zagadnienia te są przedmiotem oddziaływań poradnictwa specjalistycznego dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, z uwzględnieniem osób z zaburzeniami psychicznymi – patrz „*Standard specjalistycznego dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, z uwzględnieniem osób z zaburzeniami psychicznymi*”, który został opracowany w fazie modelu projektu 1.18, zadanie 2.

4.2. Zakres przestrzenny

Usługa w postaci specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi realizowana jest:

1. w miejscu zamieszkania rodziny,
2. w siedzibie osób świadczących specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi (np. w siedzibie: Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Ośrodka Pomocy Społecznej, Poradni Rodzinnej, organizacji pozarządowej).

Realizatorami usługi specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, są zarówno podmioty publiczne jak i niepubliczne na terenie gminy i powiatu⁴.

5. Zakres rzeczowy usługi

Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi to usługa, polegająca na świadczeniu pomocy z zakresu prawa, pedagogiki i psychologii.

Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi, ukierunkowane jest na dostarczeniu członkom rodziny z dziećmi wiedzy i podniesieniu ich umiejętności w przewycięzaniu problemów wymienionych w podrozdziale 3.1.

5.1 Typy specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi

Wyróżnia się trzy typy specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi:

- **Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi – typu prawnego;**
- **Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi – typu pedagogicznego;**
- **Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi – typu psychologicznego.**

---

⁴ Celem zapewnienia realizacji usługi gminy mogą zawierać porozumienia międzygminne.

5.1.1 Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi – typu prawnego

Usługa w formie specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi – typu prawnego, skierowana jest do wszystkich, wyróżnionych w zakresie podmiotowym niniejszego standardu, typów rodzin z dziećmi, które zgłaszają potrzebę:

- uregulowania spraw w szczególności z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego (stosunków prawnych, jakie powstają w wyniku jej powstania i funkcjonowania);
- poznania lub zgłębienia wiedzy na temat przysługujących praw i uprawnień rodzinie z dziećmi, a także obowiązków związanych z pełnieniem odpowiednich ról w rodzinie;
- pomocy w pisaniu pism urzędowych i procesowych w kontekście zgłaszanych problemów przez rodzinę z dziećmi.

Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi – typu prawnego, świadczone jest w celu umożliwienia rodzinie uregulowania spraw, których rozstrzygnięcie zależy od decyzji sądu, instytucji i organów, udzielenia informacji o prawach, uprawnieniach i możliwościach rozwiązania sytuacji trudnych/konfliktowych/kryzysowych lub sytuacji mogących prowadzić do konfliktu lub kryzysu w rodzinie z dziećmi.

Usługa obejmuje regulacje w szczególności z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, świadczone jest przez prawnika w formie:

- informacji, która oparta jest na dokumentach dostarczonych przez klienta;
- sformułowaniu pisma prawnego np. wniosek o podwyższenie alimentów, którego treść oparta jest na dokumentach przedstawionych przez klienta;
- wspieraniu klienta w trakcie trwania postępowania sądowego lub administracyjnego (szczególnie w sytuacjach o dużym nasileniu emocjonalnym np. przy ustaleniu ojcostwa, ustaleniu miejsca pobytu małoletniego w sytuacji rozstania rodziców).

W rezultacie skorzystania z usługi:

- 1) Rodziny z dziećmi rozwiązują sytuacje trudne, konfliktowe i kryzysowe, które reorganizują życie wewnątrzrodzinne (np. uregulowanie przez dorosłych wysokość alimentów na rzecz dzieci z poprzedniego związku, ustalenie ojcostwa).
- 2) Członkowie rodziny znają i przestrzegają prawa, a także realizują wynikające z niego obowiązki związane z pełnioną rolą w rodzinie.

5.1.2 Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi – typu psychologicznego

Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi – typu psychologicznego, obejmuje zagadnienia dotyczące:

- relacji rodzinnych;
- komunikacji wewnątrzrodzinnej;
- ról w rodzinie;
- wartości rodziny i każdego z jej członków (szczególnie ważne w sytuacji sprawowania przez rodzinę opieki nad osobą zależną).

Usługa adresowana jest do wszystkich typów rodzin z dziećmi, które zostały wyróżnione w zakresie podmiotowym niniejszego standardu, które w związku z zaburzoną komunikacją wewnątrzrodzinną, nieprawidłowo wykonywanymi rolami rodzinnymi i społecznymi, nieprawidłowymi relacjami między członkami rodziny, obciążeniem/wypaleniem w opiece nad osobą zależną, wymagają konsultacji, porady i wsparcia psychologicznego, które wpłyną na poprawę funkcjonowania rodziny wewnątrz jej struktury oraz w jej środowisku zamieszkania.

Usługa poradnictwa psychologicznego, dla rodziny z dziećmi powinna być udzielana m. in. w sytuacjach:

- kiedy rodzinie grozi rozpad więzi;
- rodzina przeżywa sytuacje trudne/konfliktowe;
- rodzina przeżywa różnego rodzaju kryzysy i potrzebuje wzmocnienia w zakresie zasobów psychicznych i emocjonalnych niezbędnych do przywrócenia stanu równowagi w rodzinie;
- nieprawidłowości w psychospołecznym funkcjonowaniu rodziny z dziećmi.

Głównymi celami specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodzin z dziećmi - typu psychologicznego, są:

- wzmocnianie wewnętrznych zasobów rodziny i więzi rodzinnych (np. poprzez podniesienie umiejętności w zakresie rozwiązywania konfliktów małżeńskich i rodzinnych; zwiększenie decyzyjności rodziny w podejmowaniu działań i planowaniu przyszłości zarówno rodziny i każdego z jej członków);
- łagodzenie objawów trudnych sytuacji rodzinnych oraz wspomaganie rodziny w kryzysie, w zakresie budowania zasobów psychicznych i

emocjonalnych niezbędnych do przywrócenia stanu równowagi w rodzinie (np. poprzez wzmacnianie umiejętności radzenia sobie ze stresem wynikającym z problemów tj. rozpad rodziny, długotrwałe pozostawanie bez pracy, ubóstwo, zagrożenie eksmisją, przemoc w rodzinie, depresja poporodowa, poronienie, bulimia albo anoreksja dziecka, uzależnienie dziecka od internetu, hazardu);

- poprawa psychospołecznego funkcjonowania rodziny z dziećmi (np. poprzez wzmacnianie umiejętności komunikacji interpersonalnej);
- zwiększenie umiejętności świadomego zaplanowania dzietności rodziny, oraz świadomego rozeznania możliwości emocjonalnych, ekonomicznych i wychowawczych w zakresie przyjęcia dalszego potomstwa;
- udzielanie informacji o funkcjonujących placówkach świadczących pomoc psychologiczną dla rodzin z dziećmi (np.: poradnie wychowawczo-zawodowe; ośrodki socjoterapeutyczne; placówki prowadzące psychoterapię indywidualną i grupową; poradnie zdrowia psychicznego; ośrodki leczenia uzależnień; grupy wsparcia).

O osiągnięciu celów usługi świadczą następujące efekty, np.:

- Rodziny z dziećmi znają swoje zasoby i możliwości niezbędne w pokonywaniu sytuacji trudnych/kryzysowych w relacjach małżeńskich, relacjach rodzic – dziecko oraz w relacjach z innymi członkami rodziny i potrafią je wykorzystać na rzecz rozwiązywania pojawiających się problemów w rodzinie.
- Rodziny wiedzą gdzie można uzyskać pomoc i wsparcie psychologiczne w rozwiązywaniu problemów.
- Rodziny znają zasady poprawnego funkcjonowania w środowisku zamieszkania.
- Wśród członków rodziny występują trwałe więzi, oparte na poszanowaniu godności i podmiotowości wszystkich członków rodziny.

5.1.3. Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi - typu pedagogicznego

Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi - typu pedagogicznego, to usługa skoncentrowana na poszukiwaniu rozwiązań z zakresu szeroko rozumianej problematyki opiekuńczo – wychowawczej. Usługa polega na zapoznaniu członków rodzin z dziećmi wiedzą z zakresu:

- właściwych oddziaływań wychowawczych;

- sprawowania opieki nad dziećmi;
- umiejętności rozwiązywania konfliktów w rodzinie;
- trudności wychowawczych i sposobów ich rozwiązywania.

Usługa specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodzin z dziećmi – typu pedagogicznego, adresowana jest do wszystkich typów rodzin z dziećmi, wyróżnionych w zakresie podmiotowym niniejszego Standardu, które ze względu na problemy wewnątrzrodzinne związane z problemami opiekuńczo – wychowawczymi, problemami w pełnieniu ról rodzicielskich, nieznanymi potrzebami i kierunkami rozwoju dzieci, potrzebują wsparcia i pomocy specjalistów.

Celami głównymi specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodzin z dziećmi – typu pedagogicznego, są;

- nabycie umiejętności rozwiązywania problemów wychowawczych i radzenia sobie w sytuacjach trudnych wychowawczo (np. poprzez wzmocnienie umiejętności rodziców w zakresie stosowania właściwych oddziaływań wychowawczych, w przypadku gdy dzieci mają trudności w nauce lub są wybitnie uzdolnione, mają trudności adaptacyjne do grupy rówieśniczej, gdy dziecko jest adoptowane, wychowywane przez nieletnią matkę, w rodzinie występuje tzw. „syndrom marynarza” <jedno z rodziców stale lub okresowo przebywa za granicą> czy wychowywane jest w tzw. rodzinie łączonej z przyczyn wielokrotnego zawierania małżeństwa przez rodzica);
- wzrost umiejętności wykorzystania przez rodzinę własnego potencjału, doświadczeń, możliwości, wzorców i tradycji rodzinnych, w celu poprawy jakości życia rodzinnego (np. poprzez zwiększenie satysfakcji w zakresie pełnienia roli rodzica; zwiększenia zainteresowania problemami i potrzebami rozwojowymi dziecka).

O osiągnięciu celów usługi, świadczą następujące efekty:

- Rodziny z dziećmi pomimo trudności opiekuńczo – wychowawczych potrafią samodzielnie funkcjonować społecznie i wewnątrzrodzinnie, posiadają umiejętności konstruktywnego rozwiązywania problemów opiekuńczych, wychowawczych i rodzinnych.
- Rodziny z dziećmi potrafią korzystać z zasobów środowiska lokalnego w celu poprawy jakości życia członków rodziny.
- Rodziny z dziećmi posiadają umiejętności ochrony granic swojej rodziny i prawidłowej komunikacji.
- Rodzice czerpią satysfakcję z pełnionych funkcji rodzicielskich, interesują się stanem zdrowia, usprawnianiem i rozwojem dziecka.

5.2 Formy realizacji usługi w postaci specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi

Podstawowymi modelami organizacji specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi są:

- 1) **Poradnictwo indywidualne**, przez które należy rozumieć proces, podczas którego specjalista w sposób świadomy i celowy, wykorzystując procedury i techniki rozmowy doradczej, motywuje klienta do swobodnego wypowiedzenia się oraz aktywnego współdziałania w rozwiązywaniu jego problemów. Wyróżnić tu możemy:
  - bezpośrednią relację specjalisty z radzącym;
  - porady telefoniczne (np. telefon zaufania);
  - porady za pośrednictwem internetu;
  - porady pisemne;
- 2) **Poradnictwo grupowe** – sposób pracy z ludźmi, którzy jako członkowie grupy, w atmosferze akceptacji i otwartości, mają możliwość zbadania i zdefiniowania własnego problemu, dokonania adekwatnej oceny siebie oraz rozwijania umiejętności w podejmowaniu decyzji dotyczących swojej rodziny. Wyróżnić tu możemy:
  - grupy wsparcia;
  - grupy edukacyjne.

5.3. Czynności poradnicze-struktura etapów procesu pomagania⁵

Działania podejmowane przez specjalistów świadczących specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi, można zakwalifikować do działań bezpośrednio i pośrednio związanych z przedmiotem usługi.

---

⁵ L. M. Brammer, *Kontakty służące pomaganiu. Procesy i umiejętności*, Polskie Towarzystwo Psychologiczne, Warszawa 1984, rozdział IV. Tam też można znaleźć szczegółowy opis poszczególnych etapów, w oryginale nazywanych „stadiami”.

5.3.1. Czynności bezpośrednio związane z realizacją usługi

Poniżej opisano czynności wykonywane przez specjalistów w ramach świadczenia specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, z uwzględnieniem typów usługi oraz szacunkowego czasu, który potrzebuje jest na wykonanie czynności.

5.3.1.1. Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi – typu pedagogicznego i psychologicznego

Proces udzielania specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi – typu pedagogicznego i psychologicznego, w zakresie działań bezpośrednio związanych z usługą, przebiega zgodnie z procesem pomagania:

1. Wstęp: przygotowanie i nawiązanie relacji na wniosek rodziny z dziećmi lub z urzędu.
2. Klaryfikacja: ustalenie problemu i powodów szukania/udzielania pomocy, faza budowania motywacji do zmian, określenie protodiagnozy (diagnozy wstępnej).
3. Strukturowanie: określenie wstępnych celów i granic przyszłej relacji pomagania, częstotliwości spotkań, godziny, miejsca i przewidywanego czasookresu całkowitej realizacji usługi.
4. Relacja: budowanie relacji pomagania i właściwej diagnozy wspólnie z rodziną z dzieckiem, faza utrwalania motywacji do zmian podczas formułowania celów poradnictwa wspólnie z rodziną.
5. Eksploracja: planowanie działań zmierzających do osiągnięcia wyznaczonych celów, podejmowanie tych działań, wyrażanie głębszych uczuć, uczenie/treningi nowych umiejętności, modelowanie postaw i zachowań.
6. Konsolidacja: analiza alternatywnych sposobów osiągania zamierzonych celów, przepracowanie uczuć, praktykowanie nowych umiejętności, analiza umiejętności rodziny z dzieckiem pod kątem zaplanowanych celów, utrwalanie zdobytych umiejętności.
7. Planowanie: samodzielnie planowanie przez rodzinę celów i działań osiągniętych w przyszłości, bez wsparcia specjalistycznego, podejmowanie samodzielnych działań przez usługobiorcę.
8. Zakończenie: ewaluacja wyników i zakończenie relacji.

Tabela 1 Etapy usługi specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodzin z dziećmi - typu psychologicznego i pedagogicznego, z przykładowymi narzędziami oraz szacunkowym wymiarem czasu niezbędnym na realizację danego etapu procesu pomagania

Lp	Etap usługi	Przykładowe narzędzia usługi	Szacowany niezbędny czas
1	Wstęp	– rozmowa wstępna;	45 min. do 1h

	(przygotowanie i nawiązanie relacji).	– obserwacja.	
2	Klaryfikacja (ustalenie problemu i powodów szukania pomocy).	– wywiad; – testy diagnostyczne (np. genogram, techniki projekcyjne); – gwiazda diagnostyczna wypełniana przez członków rodziny i przez specjalistę dla celów ewaluacyjnych;	2 spotkania po średnio 1 h
3	Strukturowanie (określenie celów i granic przyszłej współpracy, rozpoznawanie potencjału rodziny, badanie rzeczywistej motywacji do wprowadzania zmian).	– regulamin współpracy; – wykaz obowiązków usługobiorcy – analiza SWOT; – drzewo celów; – kontrakt.	3h – 2 spotkania po 1,5 h
4	Relacja (budowanie relacji pomagania – rozpoczęcie realizacji celów pracy z rodziną).	– monitorowanie realizacji celów (raportowanie); – ewentualna modyfikacja postawionych celów.	2x na tydzień lub nie mniej niż raz na tydzień po 1h łącznie 6h
5	Eksploracja (poznawanie problemów, zbieranie faktów, wyrażanie głębszych uczuć, uczenie nowych umiejętności).	– raportowanie – matryca planowania. Możliwa forma warsztatów grupowych oraz łączenia formy grupowej z rodzinną lub indywidualną.	Jeden do dwóch razy na tydzień do 10 miesięcy
6	Konsolidacja – analiza alternatyw, przepracowanie uczuć, praktykowanie nowych umiejętności (umiejętność rodziny samodzielnego realizowania działań i podążania do celów, rodzina wspierana jest w poszukiwaniu alternatywnych sposobów osiągnięcia celów, stosowanie strategii rozwiązywania konfliktów, redukowanie przykrych uczuć).	– matryca planowania. Możliwa forma warsztatów grupowych.	1x na tydzień do 14 miesięcy
7	Planowanie przyszłości – rodzina sama określa cele, które będzie osiągać i działania, które będzie podejmować po zakończeniu usługi.	– matryca planowania; – drzewo celów przyszłości.	1 raz na dwa tygodnie, łącznie 6 spotkań
8	Zakończenie (ewaluacja wyników i zakończenie relacji).	– ankieta mierząca osiągnięte cele; – gwiazda diagnostyczna wypełniana przez członków rodziny i przez specjalistę; – raport prawnika z uzyskanych postanowień i rozstrzygnięć sądu lub urzędów; – ewaluacja realizacji kontraktu;	1h

	- ewaluacja usługi.	
--	---------------------	--

5.3.1.2. Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi – typu prawnego

Do działań bezpośrednio związanych z realizacją specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodzin z dziećmi – typu prawnego, zaliczamy następujące czynności:

Tabela 2 Etapy usługi specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodzin z dziećmi - typu prawnego oraz szacunkowy wymiar czasu niezbędny na realizację usługi

Lp	Etap usługi	Szacowany niezbędny czas
1	Zapoznanie się i analiza dokumentów sprawy zgłaszanej przez rodzinę	30-45 min
2	Analiza przepisów prawnych dot. sprawy, nawiązanie kontaktów z innymi specjalistami celem konsultacji sprawy	Do 40 min
3	<p>Udzielanie informacji/porady/ konsultacji dotyczących możliwości rozwiązania zgłoszonego przez rodzinę problemu, w szczególności w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ praw i uprawnień oraz obowiązków członków rodziny z dziećmi, wskazanie przepisów prawnych regulujących prawa i uprawnienia; ➤ ubiegania się o konkretne uprawnienie lub świadczenie, zasad i warunków jego przyznawania, procedury ubiegania się o nie (gdzie, w jakim terminie, na podstawie jakich formularzy, dokumentów i załączników rozpatrywany jest wniosek o udzielenie świadczenia), procedurze odwoławczej w przypadku odmowy przyznania świadczenia; ➤ wspierania klienta w trakcie prowadzonego przez niego samodzielnego postępowania przed organami administracji, sądem lub inną instytucją. 	30 - 45 min.
4	Przygotowanie projektu odpowiednich pism prawnych (np. wnioski o alimenty, pozwy, odwołania) dla rodziny.	około 60 min.
	Wspieranie rodziny/klienta w trakcie prowadzonego postępowania sądowego lub administracyjnego.	Nie dłużej aniżeli do zakończenia sprawy

5.3.2. Czynności pośrednie związane z realizacją usługi⁶

Czynności pośrednie związane z realizacją usługi są podobne w przypadku wszystkich typów specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi. Zalicza się do nich:

- Przyjmowanie zgłoszeń od klientów chcących skorzystać z usługi, prowadzenie terminarza zgłoszeń. Czynności te powinny wykonywane być przez pracownika administracyjnego, który przyjmuje zgłoszenia przez wszystkie dni robocze nie tylko w dniach i godzinach świadczenia poradnictwa psychologicznego. Przyjmowanie zgłoszeń może odbywać się drogą telefoniczną, pocztą elektroniczną lub osobiście przez osobę z niepełnosprawnością lub jego rodzinę (opiekuna).
- Czynności związane z przygotowaniem się do świadczenia usługi:

Tabela 3 Czynności związane z przygotowaniem się do świadczenia usługi

Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodzin z dziećmi – typu psychologicznego i pedagogicznego	Specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodzin z dziećmi – typu prawnego
<ul style="list-style-type: none"> o Przygotowanie i aktualizacja bazy danych o instytucjach świadczących pomoc w rozwiązywaniu problemów rodziny z dziećmi (które zostały wymienione z podrozdziale 3.1.), np. placówek prowadzących terapię rodzin, poradni przedmażeńskich, poradni specjalistów z zakresu seksuologii, ośrodków wczesnej interwencji, doradztwa zawodowego, poradni wychowawczo-zawodowych, poradni i ośrodków leczenia uzależnień, ośrodków interwencji kryzysowej (OIK), specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, placówek zdrowia psychicznego. Baza danych powinna zawierać takie dane jak: nazwa i adres instytucji, nr telefony, e-mail, strona	<ul style="list-style-type: none"> o gromadzenie przepisów i zapoznawanie się z aktualnie obowiązującym prawem problematyki rodzin z dziećmi (analiza nowych, wchodzących w życie przepisów, zapoznawanie się z pojawiającymi się interpretacjami i wyrokami Najwyższego Sądu Administracyjnego, gromadzenie Dzienników Ustaw, Monitorów i innych wydawnictw prawnych); o analiza przepisów prawnych i dokumentów związanych z przedmiotem konkretnej sprawy zgłoszonej przez klienta lub będących przedmiotem kolejnej konsultacji; o przygotowywanie projektów pism, wniosków, umów itp. dla klienta; o przygotowywanie treści materiałów informacyjnych dla klientów w zakresie praw i uprawnień rodzin z dziećmi.

⁶ Opracowano z wykorzystaniem fragmentów opracowania „Standard poradnictwa specjalistycznego dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, z uwzględnieniem osób z zaburzeniami psychicznymi”.

<p>www, godziny przyjmowania klientów, obszar działań instytucji i formy świadczonej pomocy, warunki skorzystania z pomocy, informacja, czy usługa jest nieodpłatna, czy też odpłatna (jeśli tak to jaki jest koszt skorzystania z usługi).</p>	
---	--

- Dojazd specjalisty do klienta, w przypadku gdy usługa świadczona jest poza siedzibą instytucji lub organizacji specjalisty.
- Dokumentowanie realizacji usługi:
  - a. wypełnianie karty dokumentującej przedmiot usługi specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, sporządzanie notatek ze spotkania;
  - b. prowadzenie karty czasu pracy specjalisty, wypełnianie dokumentów celem rozliczenia kosztów dojazdu;
  - c. sporządzanie okresowych raportów z realizacji usługi.
- Udział w ewaluacji specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi.

5.4 Powinności usługobiorcy

- 1) Podejmowanie prób samodzielnego rozwiązywania problemu.
- 2) Rzetelne przekazywanie informacji na temat problemu zgłoszonego oraz pomoc w pozyskaniu materiału informacyjnego z innych źródeł.
- 3) Aktywne i otwarte uczestniczenie w procesie opracowywania porady/pomocy.
- 4) Udział w proponowanych działaniach naprawczych i umożliwienie realizacji założonego planu pomocy.
- 5) Bieżące monitorowanie i konsultowanie przebiegu działań pomocowych, ich ocena i ewentualne modyfikowanie.
- 6) Poszukiwanie w sobie motywacji do zmian.
- 7) Przejmowanie stopniowo kontroli nad swoim życiem.

5.5. Narzędzia usługi

Do podstawowych narzędzi pracy specjalisty realizującego specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodziny z dziećmi, zaliczono narzędzia diagnostyczne, pomoce dydaktyczne i edukacyjne, dokumentację wewnętrzną, bazy danych i programy komputerowe. Ich dobór przez specjalistę będzie uzależniony od rodzaju specjalności:

- 1) **Narzędzia diagnostyczne.** Psycholog, pedagog dobierają testy właściwe dla zaobserwowanych symptomów problemu rodziny, w tym: wywiad rodzinny, genogram, wystandaryzowane testy, np. Test Rysunku Rodziny, ASDD (Arkusz Środowiska Domowego Dziecka) R. Pomianowskiego i M. Rygielskiego, Test Stosunków Rodzinnych E. Bene i J. Anthony'ego, „Mój Ojciec i Moja Matka” A. Roe i M. Siegelmana, Testy „Ty i Twoi Rodzice” W. Williamsa, Kwestionariusz Postaw Rodzicielskich (PARI), Kwestionariusz dla Rodziców M. Ziemskiej, Kwestionariusz Stosunków Między Rodzicami a Dziećmi A. Roe i M. Siegelmana (PCR) w oprac. W. Kowalskiego, Inwentarz postaw „W moim domu” B. Markowskiej, Identyfikacja Stylów Wychowania wg M. Ryś, Skala Postaw Rodzicielskich w opracowaniu M. Plopy, skale ocen, gwiazda diagnostyczna.
- 2) **Pomoce dydaktyczne i edukacyjne:** literatura fachowa zbiór przepisów prawnych, w szczególności z zakresu prawa rodzinnego, komputerowy program prawniczy LEX.
- 3) **Dokumentacja wewnętrzna,** która ukazuje poszczególne fazy usługi, np. raport prawnika z uzyskanych postanowień i rozstrzygnięć sądu lub urzędów.
- 4) **Baza danych** o instytucjach, organizacjach, programach, systemach wsparcia i pomocy dostępnych w gminie i powiecie.

6. Warunki spełnienia usługi

6.1. Warunki materialne

Warunki materialne do realizacji usługi:

- Budynek i pomieszczenie, w którym realizowane jest poradnictwo, oznaczony tablicą informacyjną o miejscu realizacji specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodzin z dziećmi;
- Specjalista posiada indywidualne miejsce pracy - pokój dostosowany do spotkań o powierzchni minimum 12 m², biurko, minimum 4 krzesła lub fotele, zegar ścienny, wydzielone miejsce do zabawy i pracy z dzieckiem, spełniające warunki bezpieczeństwa w przypadku najmłodszych dzieci;

- W czasie udzielania usługi zapewniona jest dyskrecja, cisza, pomieszczenie niedostępne dla osób z zewnątrz;
- W przypadku specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi – typu pedagogicznego i psychologicznego: udostępniona sala do zajęć grupowych lub rodzinnych o powierzchni minimum 25 m² wyposażony w fotele/krzesła (min. 16 sztuk).
- Optymalnie: lokal pozbawiony barier architektonicznych.
- Wyposażenie realizatora usługi:
  - w przypadku specjalistycznego poradnictwa rodzinnego – dla rodziny z dziećmi – typu psychologicznego: testy psychologiczne;
  - w przypadku specjalistycznego poradnictwa rodzinnego – dla rodziny z dziećmi – typu psychologicznego i pedagogicznego: materiały dydaktyczne i edukacyjne;
  - dla wszystkich typów specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi: materiały biurowe, projektor, komputer stacjonarny lub laptop, stosowne oprogramowanie.

6.2. Wsparcie usługodawców

Specjalista winien mieć zagwarantowane następujące wsparcie:

1. dostęp do informacji branżowych (Internet, prasa specjalistyczna, książki tematyczne, specjalistyczne programy komputerowe, np. dostęp do LEX-a);
2. szkolenia podnoszące kwalifikacje zawodowe związane z realizacją usługi, minimum raz w roku każdy pracownik;
3. superwizję realizowaną przez osobę posiadającą uprawnienia superwizora, które są określone w odrębnych przepisach, minimum raz w miesiącu w wymiarze 5h na specjalistę lub zespół specjalistów. Superwizja powinna się odbywać m. in. w zakresie oceny przebiegu pracy z rodziną z dziećmi, omawiania trudnych sytuacji panujących w rodzinach;
4. interwizje – konsultacje wewnątrz zespołu specjalistów –jeden raz w tygodniu minimum 1h.

6.3. Kwalifikacje i umiejętności usługodawcy

a) Kwalifikacje usługodawcy:

- 1) Specjalista realizujący usługę poradnictwa prawnego dla rodzin z dziećmi powinien:

- posiadać studia wyższe z tytułem magistra prawa;
- dobrze znać przepisy prawa rodzinnego i opiekuńczego;
- znać specyfikę problemów rodzin korzystających z systemu pomocy społecznej ze szczególnym uwzględnieniem ich wielopropblemowości;

2) Specjalista realizujący poradnictwo psychologiczne dla rodzin z dziećmi powinien:

- posiadać dyplom ukończenia studiów wyższych z tytułem magistra psychologii;
- posiadać doświadczenie zawodowe w pracy psychologa (optymalnie w zakresie pracy z dzieckiem i rodziną);
- znać specyfikę problemów rodzin korzystających z systemu pomocy społecznej ze szczególnym uwzględnieniem ich wielopropblemowości;

3) Specjalista świadczący poradnictwo pedagogiczne dla rodzin z dziećmi powinien:

- posiadać wykształcenie wyższe na jednym z kierunków: nauki o rodzinie, psychologii, pedagogice oraz wiedzę i umiejętności z zakresu, np.:
- psychologii społecznej;
- psychologii wychowawczej;
- psychologii rozwojowej;
- pedagogiki opiekuńczo – wychowawczej;
- pedagogiki specjalnej;
- pomocy społecznej (w tym pracy socjalnej z rodziną);
- seksuologii.

Specjalista (psycholog i pedagog) powinien posiadać uprawnienia do stosowania narzędzi i technik diagnostycznych.

Umiejętności jakie winien posiadać doradca:

- łatwego nawiązywania kontaktu z ludźmi,
- prowadzenia rozmowy doradczej,
- prowadzenia zajęć grupowych,
- planowania i organizacji pracy własnej,
- gromadzenia i przetwarzania informacji,
- wykorzystania zdobytej wiedzy w praktyce,
- obsługi komputera.

Postawy etyczne realizatorów usługi są zgodne z obowiązującymi kodeksami etycznymi dla danego zawodu (prawnika, psychologa) oraz wskazanymi we wstępie niniejszego standardu zasadami.

7. Monitoring i ewaluacja⁷

7.1 Monitoring

Realizacja specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, powinna podlegać stałemu monitoringowi rozumianemu jako systematyczne i bieżące zbieranie, analizowanie i używanie informacji w zakresie realizacji usługi, dla celów prowadzenia nadzoru nad realizowaną usługą i podejmowania bieżących decyzji w zakresie organizowania usługi. Monitoring prowadzony jest na podstawie lub w ramach, np.:

- Dokumentacji wewnętrznej instytucji:
  - prowadzonej przez specjalistów realizujących usługę, w tym kartotek klientów (w których opisywana jest sytuacja klienta w zakresie np. jakości współpracy, motywacji klienta, aktywności, wprowadzania zmian, systematyczności współpracy); dokumentacji gromadzonej przez specjalistów udzielających usługę (np. przygotowywanej w imieniu klienta korespondencji z instytucjami np. sądami, instytucjami publicznymi, dokumentacji w zakresie sporządzonej diagnozy, itp.); kart czasu pracy specjalistów;
  - terminarzy zgłoszeń do specjalistów udzielających poradnictwa specjalistycznego;
  - kwestionariuszy narzędzi usługi, używanych w ramach realizacji usługi;
  - ankiet, kwestionariuszy wywiadów przeprowadzanych z klientami oraz specjalistami udzielającymi porad i innych narzędzi stosowanych w badaniach społecznych;
- Superwizji;
- Interwizji;
- Spotkań zespołu interdyscyplinarnego.

---

⁷ Rozdział opracowany na podstawie opracowania „Standard poradnictwa specjalistycznego dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, z uwzględnieniem osób z zaburzeniami psychicznymi”.

Przykładowe wskaźniki ilościowe realizacji usługi wykorzystywane w ramach monitoringu specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodzin z dziećmi to:

- Liczba udzielonych porad w podziale na formy udzielenia porady (np. osobiste, telefoniczne, internetowe);
- Liczba godzin bezpośredniej realizacji usługi;
- Liczba rodzin, które skorzystały z usługi;
- Liczba osób i rodzin w podziale na tematykę udzielonego poradnictwa.

Zbiorcze zestawienie osiąganych wskaźników monitoringowych z zakresu poradnictwa specjalistycznego należy sporządzać po każdym zakończonym miesiącu pracy specjalistów. Zebrane dane stanowią informację o przebiegu działań poradniczych, pokazują na jakie typy usługi istnieje zapotrzebowanie, z jakimi problemami rodziny zgłaszają się do specjalistów, jaka jest dynamika pracy specjalistów. Na podstawie wskaźników można też ustalić obciążenie pracą specjalistów.

7.2 Ewaluacja

Ewaluacja, to ocena wpływu podejmowanych działań, najlepsze efekty przynosi wtedy, gdy przeprowadzana jest na podstawie zarówno danych ilościowych oraz jakościowych, dotyczących usługi⁸.

Ocena wpływu udzielenia specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, na sytuację klienta związaną ze zgłoszonym problemem, może zostać dokonana po zakończeniu usługi (ewaluacja końcowa, tzw. *ex post*). Przy prowadzeniu tej oceny stosuje metody ilościowe oraz jakościowe, przy wykorzystaniu narzędzi badawczych z obszaru nauk społecznych. W warunkach optymalnych, badanie przeprowadza niezależny ewaluator (ewaluacja zewnętrzna). W przypadku gdy nie ma takiej możliwości, ewaluację może przeprowadzić pracownik instytucji/organizacji świadczącej poradnictwo odpowiedzialny za nadzór nad działaniami poradniczymi. Badaniami ewaluacyjnymi powinni zostać objęci również specjaliści udzielający porad klientom, głównie w aspekcie zastosowania się klientów do udzielonych porad.

Poniżej opisano wskaźniki, które mogą zostać wzięte pod uwagę w ewaluacji efektywności usługi.

---

⁸ Por. E. Babbie, *Badania społecznej w praktyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 370-383.

Tabela 4 Wskaźniki jakości układu doradca – radzący się w specjalistycznym poradnictwie rodzinnym, dla rodzin z dziećmi

Wybrane paradygmaty	Wskaźniki jakości	
	W odniesieniu do doradcy	W odniesieniu do radzącego się
Wyniki	<p>Liczba udzielonych porad. Ilość znanych metod pracy. Liczba odbytych kursów, warsztatów itp. Liczba metod wypracowanych samodzielnie – programy autorskie. Liczba opublikowanych sprawozdań, raportów, artykułów. Liczba i rodzaj uzyskanych wyróżnień, nagród, pochwał i dowodów uznania.</p>	<p>Liczba wizyt w poradniach. Czas oczekiwania na pierwszą wizytę. Czas oczekiwania na poradę.</p>
Cechy	<p>Osobowe: Empatia, ciepło, cierpliwość, życzliwość, otwartość na innych, dyskrecja.</p> <p>Zawodowe: Rzetelność, wiarygodność, odpowiedzialność. Umiejętność akceptowania klienta. Umiejętność indywidualnego podejścia do klienta. Pozyskanie sympatii, zaufania, uznania. Umiejętność słuchania. Umiejętność uogólniania i wyprowadzania wniosków.</p>	<p>Chęć nawiązania współpracy, kooperacja.</p> <p>Otwartość na zmiany.</p> <p>Szczerość wypowiedzi.</p> <p>Zaangażowanie w proces poradniczy.</p>
Niezawodność	<p>Zachowanie szacunku do klienta. Dotarcie do istoty problemu radzącego się.</p>	<p>Uznanie autorytetu doradcy.</p>

	<p>Udzielanie trafnej porady.</p> <p>Unikanie negatywnych emocji wobec klienta i w stosunku do siebie.</p> <p>Zaangażowanie podtrzymanie pozytywnej relacji.</p> <p>Opanowanie zniechęcenia, znużenia, obojętności.</p>	
Zgodność	Wspólne zdefiniowanie problemu	Uzgodnienie wartości
	<p>Przekonanie o poczuciu sensu współpracy obu partnerów.</p> <p>Znalezienie satysfakcjonującego rozwiązania problemu dla obu partnerów.</p>	
Trwałość	<p>Stałe doskonalenie warsztatu w zakresie w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – eksploracji, – strukturalizacji, – klaryfikacji <p>problemu osoby radzącej się.</p>	<p>Traktowanie wizyty jako ważnego wydarzenia życiowego.</p> <p>Zapamiętywanie zaleceń, wskazań, doznanych przeżyć.</p> <p>Wprowadzenie w życie wartości wypracowanych z doradcą.</p> <p>Przekazywanie opinii o poradni innym.</p> <p>Chęć współpracy z poradnią w nowych sytuacjach trudnych.</p> <p>Wyrażenie chęci skierowania do poradni innych osób np. znajomych, członków rodziny itp.</p>
Łatwość obsługi	<p>Porozumiewanie się zrozumiałym językiem.</p> <p>Wyjaśnienie celu podejmowania zabiegów proponowanych kroków.</p> <p>Odzwierciedlanie uczuć.</p> <p>Ośmielanie klienta.</p> <p>Zachowanie wymaganego dystansu.</p>	<p>Odblokowanie negatywnych uczuć.</p> <p>Rezygnacja ze stosowania mechanizmów przeniesienia.</p> <p>Dążenie do bycia w relacji bez względu na ponoszone koszty psychologiczne.</p>
Estetyka	Estetyczne i funkcjonalne urządzenie i wyposażenie wnętrza poradni,	

	właściwa dokumentacja spraw. Estetyczny wygląd i strój doradcy i radzącego się. Okazywanie szacunku dla partnera poprzez określony sposób bycia. Właściwy język, bez oceniania i niestosownych słów.	
Postrzeganie jakości	Poddanie się superwizji. Gromadzenie i analizowanie opinii na temat swojej pracy. Badanie skuteczności stosowanych przez siebie metod. Analizowanie informacji na temat społecznej przydatności usługi.	Analizowanie przebiegu i skutków wizyty w poradni. Dzielenie się swoimi doświadczeniami z innymi.

Źródło: A. Kargulowa, B. Wojtasik: *Badanie jakości poradnictwa*, w: *Jakość w poradnictwie zawodowym*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa 2004, s. 23-24.

Wskaźniki (tj. kooperacja, zaangażowanie w proces poradniczy) nie odnoszą się wprost do specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi – typu prawnego, ponieważ to na specjalistę ciąży odpowiedzialność za znalezienie i wybór najlepszego dla klienta sposobu rozwiązania problemu, mniej istotna jest aktywność i kooperacja klienta w tym procesie.

W ewaluacji specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, istotnym kryterium jest **efektywność porad**. Należy ją rozumieć jako pozytywny wynik zastosowania się do porady, mierzony związkiem między treścią wskazań zawartych w poradach a rodzajem zmian wprowadzonych w życiu klienta. Za wskaźnik efektywności porad należy przyjąć więc dwa zjawiska:

- zastosowanie się do porad udzielonych przez specjalistę,
- pozytywną ocenę specjalisty przez klienta, bez względu na zastosowanie lub rezygnację z porad.

Za wskaźnik dodatkowy przyjmuje się chęć dalszej współpracy ze specjalistą, zarówno klienta jak i jego rodzinę lub znajomych⁹.

Przykładowe pytania ewaluacyjne w badaniu efektywności usługi to:

1. Jaka była treść porady?
2. Czy treść porady była zrozumiana przez klienta, czy klient wiedział jakie działania miał podjąć?
3. Czy klient zastosował się do treści porady i w jakim zakresie?

⁹ A. Kargulowa, *O teorii i praktyce poradnictwa*, PWN, Warszawa 2004, s. 106–111.

4. W przypadku niezastosowania się do pełnej treści porady to jakie były tego powody? Czy były to przyczyny obiektywne niezależne od klienta, czy przyczyna wynika z decyzji klienta?
5. Jak klient ocenia treść porady, bez względu na fakt zastosowania się lub nie do porady? Na ile była ona pomocna, w jakim zakresie, czy wskazówki otrzymane od specjalisty były pomocne również w innych sytuacjach życiowych klienta? Z czego wynika negatywna ocena porady?
6. Czy klient chciałby jeszcze skorzystać z porady podobnego typu, w jakim zakresie, czy klient polecałby usługę poradnicze swoim znajomym, rodzinie?

Ocenę skuteczności usługi, można dokonać poprzez przeprowadzenie badania na temat sytuacji klienta związanej ze zgłoszonym problemem, przed i po udzieleniu usługi. W tym celu można wykorzystać np. gwiazdę diagnostyczną lub inne narzędzie posługujące się skalami liczbowymi w odniesieniu do zdiagnozowanych problemów. Pomiar efektywności usługi prawnej odbywa się za pomocą oceny osiągnięcia założonych na początku rezultatów np. uzyskanie postanowień i rozstrzygnięć sądu lub urzędów.

8. Typowe problemy usługi

1. Problem: sprzeczne cele (klienta i instytucji). Sposób przewycięzania problemu:

- omawianie trudnych przypadków w ramach superwizji i interwizji;
- konsultacje z innymi specjalistami (pracownikami socjalnymi, kuratorami, pedagogami, wychowawcami, konsultantami).

2. Problem: trudności we współpracy z innymi specjalistami, instytucjami. Sposób przewycięzania problemu:

- znajomość i umiejętność stosowania procedur wypracowanych i stosowanych lokalnie.

3. Problem: klient trudny, niebezpieczny. Sposób przewycięzania problemu:

- w sytuacjach niebezpiecznych, trudnych i złożonych udzielanie usługi w towarzystwie drugiego specjalisty lub pracownika socjalnego, straży miejskiej.

9. Zakończenie

Liczne zmiany w życiu rodzin z dziećmi i związane z nimi stres są podstawą większości sytuacji, z którymi rodzina z dziećmi nie zawsze jest w stanie sama sobie poradzić. Podjęte przez jednostki samorządu terytorialnego próby organizacji specjalistycznego poradnictwa rodzinnego nie zawsze jeszcze odpowiadają oczekiwaniom potrzebujących rodzin, które pozostają same ze swoimi problemami.

Wyzwanie dot. budowy standardów specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi, podjęte w ramach Projektu 1.18 „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”, Zadania 2, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, daje rodzinom z dziećmi kolejną szansę na przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie przezwyciężyć własnymi siłami.

Mamy nadzieję, że przedstawiony projekt standardu usługi, którego celem jest poprawa jakości życia rodzinnego oraz relacji w rodzinach z dziećmi zwracających się do specjalisty w związku z problemami rodzinnymi, ułatwi jednostkom samorządu terytorialnego, zapewnienie rodzinom z dziećmi usługi niezbędnej do zachowania rodziny jako integralnej całości oraz rodziny stwarzającej swoim członkom możliwość rozwoju społecznego i psychofizycznego.

Załącznik

Cele szczegółowe specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi na przykładzie wybranych problemów, z uwzględnieniem wybranych kategorii rodzin z dziećmi oraz typów poradnictwa¹⁰

Cele szczegółowe specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodziny z dziećmi zależne są od zdiagnozowanego problemu w rodzinie, w zależności od zakresu kompetencyjnego są podejmowane przez psychologa, pedagoga lub prawnika.

1. Rodzina z dziećmi z problemami opiekuńczo-wychowawczymi

Problem:

Zaburzone relacje w rodzinie, słaby autorytet rodzica, zaburzenia emocji i zachowania dzieci, deficyty poznawcze dzieci. Styl wychowawczy nadmiernie ochraniający dziecko, odrzucający lub chaotyczny. Bezradność, obniżona norma intelektualna rodziców. Niewłaściwe wzorce interakcji w rodzinie. Samotne wychowywanie dzieci. Nierozpoznawanie i niewłaściwe zaspokajanie potrzeb dzieci. Aspołeczna postawa rodziny. Brak wglądu i świadomości problemu rodziny. Zaburzona lub zerwana komunikacja pomiędzy członkami rodziny. Zaburzenia często dostrzegane przez szkołę, świetlicę, pracownika socjalnego.

Cele szczegółowe: (uszeregowane w kolejności ich realizacji):

- 1) Poszerzenie wglądu rodziców w obszarze własnych metod wychowawczych, ich przyczyn i konsekwencji.

Efekt:

- Rodzice dostrzegają popełniane przez siebie błędy w wychowaniu dzieci, ich przyczyny i konsekwencje;
- Rodzice dostrzegają swoją odpowiedzialność za los dzieci;
(*specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodzin z dziećmi – typu pedagogicznego lub psychologicznego*).

- 2) Zmotywowanie do zmiany postaw wychowawczych wobec dzieci wychowywanych.

---

¹⁰ Informacja z zakresie typu specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, dla rodzin z dziećmi, została zawarta w nawiasach i wyróżniona kursywą.

Efekt:

- Rodzice podejmują niezbędną współpracę z profesjonalistami i instytucjami.
- Adekwatne rozpoznawanie oraz respektowanie własnych i cudzych granic w kontakcie, szczególnie uwzględnienie granic dzieci;
- Członkowie rodziny odnoszą się do siebie z szacunkiem i rozpoznają wzajemnie swoje podstawowe oczekiwania;
(*specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodzin z dziećmi – typu pedagogicznego lub psychologicznego*).

3) Uzyskanie zgody i wspólnoty celów członków rodziny w tym małoletnich dzieci.

Efekt:

- Członkowie rodziny potrafią rozwiązywać konflikty (*specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodzin z dziećmi – typu psychologicznego*).
- W rodzinie zaczyna funkcjonować otwarta komunikacja w zakresie oczekiwań każdego członka rodziny. Rodzice zauważają potrzeby rozwojowe dzieci (*specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodzin z dziećmi – typu pedagogicznego lub psychologicznego*).

4) Podjęcie roli rodzica (cel fakultatywny ustalany w rodzinach gdzie rodzice/rodzic nie identyfikują/e się ze swoją rolą, rodzice odrzucają dziecko).

Efekt:

- Ojciec/matka rozumie znaczenie swojej aktywności dla rozwoju dziecka, podejmuje próby wyznaczania celów wychowawczych i podejmuje działania związane z ich realizacją (*specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodzin z dziećmi – typu pedagogicznego*).

5) Przyjęcie postaw wychowawczych zapewniających stabilność rodziny, właściwe relacje i komunikacja w rodzinie, bezpieczeństwo i prawidłowy rozwój dzieci (cel powinien być uszczegóławiany w trakcie kontaktu z rodziną (działania pedagoga lub psychologa).

Efekt:

- Rodzice trwale korzystają ze zdobytych umiejętności wychowawczych, aktywnie współpracują ze szkołą i świetlicą;
- Rodzice odzyskują autorytet, zauważają i zaspokajają potrzeby dzieci;
- Rodzice odzyskują poczucie kompetencji i satysfakcji z roli rodzica;
- Dzieci w większości sytuacji prezentują prawidłowe reakcje emocjonalne i zachowania. Odzyskują poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa;
(*specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodzin z dziećmi – typu pedagogicznego*).

1.2. Rodziny z dziećmi z problemami wynikającymi z obecności osób wymagających wzmożonej opieki ze względu na stan zdrowia

1.2.1. Rodziny z dziećmi, w których są osoby z zaburzeniami nerwicowymi, bierne lub bezradne społecznie

Problemy:

1. Zaburzenia emocji utrudniają lub burzą normalne relacje rodzinne i społeczne, zaburzenia osobowości powodują trwałe problemy interpersonalne w miejscu pracy i w rodzinie.
2. Doświadczenia silnych objawów nerwicowych, takich jak lęk paniczny, hipochondria czy natręctwa powodują bezradność, bierność społeczną, trudność utrzymania stanowiska pracy, wycofanie się z wszelkich aktywności życiowych lub zachowania typu *acting out* (upijanie się, inne zachowania nałogowe).
3. Niska świadomość rodziny w obszarze trudności członka rodziny z zaburzeniami powoduje, że zachowania osoby chorej ocenia się jako intencjonalne i skierowane przeciw otoczeniu (niedostosowane wymagania, konflikty).

Cele szczegółowe:

- 2) Nabycie motywacji osoby chorej do podjęcia i kontynuacji kompleksowego leczenia.

Efekt: Osoba wymagająca leczenia poddaje się procesowi leczenia, korzysta z porad lekarza psychiatry i psychoterapii (*specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodzin z dziećmi – typu psychologicznego*);

- 3) Poznanie przez członków rodziny specyfiki choroby występującej u jednego z członków.

Efekty:

- Rodzina potrafi dojrzałe reagować na postawy i zachowania osoby chorej;
- Rodzina wspiera osobę chorą w procesie leczenia, farmakoterapii, korzystania z psychoterapii;
- Osoba chora korzysta ze środowiskowych form wsparcia, realizuje projekt powrotu na rynek pracy i/lub do pełnego funkcjonowania w społeczeństwie i rodzinie;
(*specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodzin z dziećmi – typu pedagogicznego lub psychologicznego*).

1.2.2. Rodziny z dziećmi, w których występuje problem uzależnienia od alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych, leków

Problemy:

1. Minimalizowanie i niedostrzeganie problemu uzależnienia od alkoholu/ środków odurzających/ substancji psychotropowych/ leków przez członków rodziny.
2. Odmowa lub przerywanie leczenia przez osobę uzależnioną.
3. Poczucie wstydu i izolacji członków rodziny.
4. Utrwalanie się nieprawidłowych zachowań członków rodziny (współuzależnienia), degradacja potrzeb, zaniedbanie i demoralizacja dzieci, nieprawidłowe pełnienie ról rodzinnych i społecznych.

Cel szczegółowy:

- 1) Nabycie motywacji przez członków rodziny do podjęcia leczenia uzależnień i korzystania z form wsparcia oraz zmiany wzorca zachowań.

Efekty:

- Osoby uczestniczą w procesie leczenia korzystają z form wsparcia specjalistycznego.
- Zmniejszenie liczby sytuacji nadużywania alkoholu/ środków odurzających/ substancji psychotropowych/ leków.
(specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodzin z dziećmi – typu psychologicznego).

1.3. Rodziny z dziećmi, w których występuje problem przemocy w rodzinie

Problemy:

- 1) Minimalizowanie i niedostrzeganie problemu przemocy w rodzinie przez członków rodziny.
- 2) Odmowa lub przerywanie uczęszczania na zajęcia w ramach programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.
- 3) Poczucie wstydu i izolacji członków rodziny.
- 4) Utrwalanie się nieprawidłowych zachowań członków rodziny, degradacja potrzeb, zaniedbanie i demoralizacja dzieci, nieprawidłowe pełnienie ról rodzinnych i społecznych.

Cele szczegółowe:

- 1) Nabycie motywacji przez członków rodziny do podjęcia terapii i korzystania z form wsparcia oraz zmiany wzorca zachowań.

Efekty:

- Osoby uczestniczą w procesie terapii i korzystają z form wsparcia specjalistycznego.
- Zmniejszenie liczby sytuacji lub stosowania przemocy w rodzinie.
(*specjalistyczne poradnictwo rodzinne, dla rodzin z dziećmi – typu psychologicznego*)

1.4. Rodziny z dziećmi wielopropblemowe

Wymienione wyżej sytuacje rodzin z dziećmi (szczególnie wśród klientów pomocy społecznej) rzadko występują pojedynczo. Rodzinę, w której występuje kumulacja więcej niż jednego problemu nazywamy rodziną wielopropblemową, zatem współwystępować mogą w niej wyżej wymienione problemy.